بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓު
ދިވެހިރާއްޖެ

ޝަރީޢަތް ނިމުނުގޮތް

- ޤަޟިއްޔާ ނަންބަރު: 2023/HC-A/319
- އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތް: އިބްރާހީމް ޒަކީ، ގްލޮރިޔާ / އދ. ފެންފުށި
- އިސްތިއުނާފު ރައްދުވި ފަރާތް: މުޙައްމަދު ޒަކީ، ކޯނިންގވާރީ / އދ. ފެންފުށި
- މައްސަލައިގެ ބާވަތް: ކޯޓުގެ އިޚްތިޞާޞްއާމެދު ނިންމިގޮތް

މައްސަލަ ބެލި ފަނޑިޔާރުންގެ މަޖިލިސް:
ފަނޑިޔާރު ހުޒައިފާ މުޙައްމަދު
ފަނޑިޔާރު ހުސައިން މަޒީދު
ފަނޑިޔާރު ހަސަން ޝަފީޢު

ނިމުނު ތާރީޚް: 19 ރަބީޢުލްއައްވަލް 1447 / 11 ސެޕްޓެންބަރު 2025

ޤަޟިއްޔާ ރަޖިސްޓްރީ ކުރުމުން ތާރީޚު: 07 ރަބީޢުލްއާޚިރު 1445 / 22 އޮކްޓޫބަރު 2023

އިސްތިއުނާފުކުރެވުނު މައްސަލަ:

- **ނަންބަރު:** 144-B5/IN/2023/01
- **ނިންމި ތަން:** ސިވިލް ކޯޓު
- **ބާވަތް:** ކޯޓުގެ އިހާނެތިކަމާބެހޭ ނިންމިގޮތް
- **ހުށަހެޅުން ތާރީޚް:** 18 ޖުލައި 2023
- **ނިމުން ތާރީޚް:** 18 ޖުލައި 2023

އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތް
އިބްރާހީމް އަލީ / ފްލޯރިޔާ، އދ. ފެންފުށި
ހާޒިރުވި ވަކީލު: އަލީ ސަޢީދު / ވިލިދޫގެ، ސ. ފޭދޫ

އިސްތިއުނާފު ރައްދުވި ފަރާތް
މުޙައްމަދު އަލީ / ކުނިންގަވާދީ، އދ. ފެންފުށި
ހާޒިރުވި ވަކީލު: އަބްދުﷲ ރަޝީދު، ދަފްތަރު ނަންބަރު ރސ 1980

މަދަނީ - އިހާނެތިކަމާބެހޭ ނިންމުން - މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤަވާޢިދުގެ 37 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ) - ކޮންޓެމްޕްޓްޕަވަރ ޤަވާޢިދުގެ 20 ވަނަ މާއްދާ - ކޯޓުގެ އިހާނެތިކަމާބެހޭ ސުވާލު އުފެއްދުން - މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤަވާޢިދުގެ 20 ވަނަ މާއްދާ އާއި 110 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) - ހުށަހަޅާ އިޢުތިރާޟުކުރުމުގެ މައްސަލަ އިޖުރާއީ ނަޒަރަކުން prima facie މިންގަނޑުން ބެލުން

ފަނޑިޔާރު ހުޒައިފާ މުޙައްމަދުގެ ރައުޔު

މައްސަލައިގެ ޚުލާޞާ

1. މިއީ ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1964-CVC-2023 ޤަޟިއްޔާއާ ގުޅިގެން ނިންމާފައިވާ ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 144-B5/IN/2023/01 (18 ޖުލައި 2023) "ކޯޓުގެ އިންޖަންކްޝަނާގުޅޭ ނިންމިގޮތް" އާ ކޯޓުން ނިންމާފައިވަނީ ޝަރުޢީ ނުވަތަ ޤާނޫނީ ހަމަތަކާއި ޚިލާފަށްކަމަށް ބުނެ އެ ނިންމުން އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް އެދި އދ. ފެންފުށި، ފްލޯރާގޭ، އިބްރާހީމް ޒަކީ (ދިވެހި ރައްޔިތެއްކަން އަންގައިދޭ ކާޑު ނަންބަރު A047423) (މީގެ ފަހުން "އިބްރާހީމް ޒަކީ" ނުވަތަ "އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތް") ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓަށް ހުށަހެޅުމުން ބަލާފައިވާ ޤަޟިއްޔާއެވެ.

2. މި ޤަޟިއްޔާގައި އިސްތިއުނާފު ރައްދުވަނީ އދ. ފެންފުށި، ޗިނިންގެވާލީ، މުޙައްމަދު ޒަކީ (ދިވެހި ރައްޔިތެއްކަން އަންގައިދޭ ކާޑު ނަންބަރު A012112) (މީގެ ފަހުން "މުޙައްމަދު ޒަކީ" ނުވަތަ "އިސްތިއުނާފު ރައްދުވާ ފަރާތް") ގެ މައްޗަށެވެ.

މައްސަލައިގައި ކަންހިނގާފައިވާގޮތް

3. މުޙައްމަދު ޒަކީ އާއި އިބްރާހީމް ޒަކީއާ ދެމެދު "މުޙައްމަދު ޒަކީ ކުރަމުންދިޔަ ޓޭލަރިން ފަހަރު ގެންގުޅުމުގެ ވިޔަފާރިން ބައެއް އިބްރާހީމް ޒަކީއަށް ދިނުމަށްޓަކައި ވެފައިވާ އެއްބަސްވުން" ވެ، މި އެއްބަސްވުމުގައި 12 ފެބުރުއަރީ 2022 ގައި ދެ ފަރާތުން ސޮއިކޮށްފައިވެއެވެ.

4. މުޙައްމަދު ޒަކީ އާއި އިބްރާހީމް ޒަކީއާ ދެމެދު 12 ފެބުރުއަރީ 2022 ގައި ވެފައިވާ އެއްބަސްވުމާ އެއްގޮތަށް އިބްރާހީމް ޒަކީގެ ފަރާތުން އަމަލުކުރަމުންނުދާ ކަމަށް ބުނެ، ދެ ފަރާތް ދެމެދު ވެފައިވާ އެއްބަސްވުމާއި އެއްގޮތަށް އަމަލުކުރުމަށާއި، އެއްބަސްވުމުގެ ދަށުން ފައިސާ ދެއްކުމަށާއި "ހާބަރ ކްއީން-2" އެފިލާ ދޯނީގެ ރަޖިސްޓަރީ މުޙައްމަދު ޒަކީގެ ނަން މައްޗަށް ބަދަލުކުރުމަށް އިބްރާހީމް

ޢަލީގެ މައްސަލަ އަންނަނީ އަމުދުކޮށްދިނުމަށް އެދި ސިވިލް ކޯޓަށް މުޙައްމަދު ޢަލީގެ ވާރުތުން ދަޢުވާ ހުށަހަޅައިފައެވެ.[1] 14 ޖޫން 2023 ގައި އެ ކޯޓުގައި ރަޖިސްޓްރީކޮށްފައިވާ މި ދަޢުވާ ބަލަމުންދިޔައީ އެ ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1964-CVC-2023 ޤަޟިއްޔާގެ ގޮތުގައެވެ.

5. ކޯޓުގެ ޗިޓެއް ފޮނުވުމަށް 21 ޖޫން 2023 ގައި އިބްރާހީމް ޢަލީއަށް ސިވިލް ކޯޓުން އަންގަވައިފައެވެ. 02 ޖުލައި 2023 ގައި އިބްރާހީމް ޢަލީގެ ވާރުތުން ދަޢުވާ ކުރާ ބަދަލުވީކަން އަންގާ ލިޔުން އެ ކޯޓަށް ހުށަހަޅައި، ކޯޓުގެ އިންޓަރލޮކިއުޓަރީ އެ ވާރުތުން ސިވިލް އުފުލުމުން ޤަބޫލުކަން އެ ކޯޓަށް އަންގައި، 17 ޖުލައި 2023 ގައި ކޯޓުގެ އިންޓަރލޮކިއުޓަރީ އިބްރާހީމް ޢަލީގެ ވާރުތުން ސިވިލް އުފުއްދާ "އިންޓަރލޮކިއުޓަރީ އިޖުރާއަތު ސަސްޕެންޝަން ކޮށް" ސިވިލް ކޯޓުން ހުށަހަޅައިފައެވެ.[2]

6. މުޙައްމަދު ޢަލީގެ ވާރުތުން ކުރަ ދަޢުވާއާއި ގުޅޭގޮތުން އިބްރާހީމް ޢަލީގެ ވާރުތުން ޤާނޫނު ނަންބަރު 32/2021 (މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު) (މީގެ ފަހުން "މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު") ގެ 110 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) ގެ 1 ވަނަ ނަންބަރަށް ރިޢާޔަތްކޮށް، އެ ދަޢުވާއާ ސިވިލް ކޯޓުގައި ކުރިއަށް ގެންދިޔުން މަޢްސަލައެއް ނުންކަމަށް ކަނޑައަޅައިދީ ދަޢުވާ ޚާރިޖުކުރުމަށް އިބްރާހީމް ޢަލީގެ ވާރުތުން އެދިފައިވެއެވެ.[3]

7. އިންޓަރލޮކިއުޓަރީ އިބްރާހީމް ޢަލީގެ ވާރުތުން އިޖުރާއަތުކުރައްވަނީ އަންނަނިވި ނުކުތާތަކުގެ މައްސަލަ ބިނާކުރެވެ.[4]

7.1 މުޙައްމަދު ޢަލީގެ މި ދަޢުވާއަކީ ދެ ވާރުތު ދެމެދު 12 ފެބްރުއަރީ 2022 ގައި ވެފައިވާ އެއްބަސްވުމުގެ މައްސަލަ ބިނާކޮށް ހުށަހެޅި މައްސަލައަކަށްވާއިރު، މި އެއްބަސްވުން މިހާރު

---

[1] ސިވިލް ކޯޓަށް މުޙައްމަދު ޢަލީގެ ވާރުތުން ހުށަހަޅާފައިވާ "އިންޓަރޕްލީޑަރ ފޯމު" ދަޢުވާ ހުށަހަޅާ ފޯމު" އަދި އެ ކޯޓުގެ ނަންބަރު 144-B5/IN/2023/01 (18 ޖުލައި 2023) "ކޯޓުގެ އިންޓަރލޮކިއުޓަރީ ނިންމުމެއް" ގެ 1 ވަނަ ނަންބަރު

[2] ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 144-B5/IN/2023/01 (18 ޖުލައި 2023) "ކޯޓުގެ އިންޓަރލޮކިއުޓަރީ ނިންމުމެއް" ގެ 2 ވަނަ ނަންބަރު

[3] އިބްރާހީމް ޢަލީގެ ވާރުތުން ސިވިލް ކޯޓަށް ހުށަހަޅާފައިވާ "ކޯޓުގެ އިންޓަރލޮކިއުޓަރީ އިޖުރާއަތު ސަސްޕެންޝަން ފޯމު" (އެޓޭޗްމަންޓް 3)

[4] ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 144-B5/IN/2023/01 (18 ޖުލައި 2023) "ކޯޓުގެ އިންޓަރލޮކިއުޓަރީ ނިންމުމެއް" ގެ 3 ވަނަ ނަންބަރު

ބާޠިލުވެއްޖޭ، އެއްބަސްވުމާއި އެއްގޮތަށް ޢަމަލުކުރުމަށާއި، ދޯނި ޙަވާލުކުރުމަށް މި ޙާލަތުގައި ޝަރީޢަތުން ޢަމަލުކުރެވޭނެކަމަށް އިބްތިދާއީ ކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރަށް ނުފެނުނު

7·2. އެއްބަސްވުމުގެ ތަރުތީބަށް ބަލާއިރު، ފައިސާ ދައްކަންޖެހޭ ފުރަތަމަ ދުވަހަކީ ހާބަރ ކުރީން-5 އޮގަސްޓާ ދުނިޔެކަމަށާއި، މައްސަލައިގައި ހުށަހެޅިފައިވާ ލިޔެކިޔުންތަކަށް ބަލާއިރުވެސް، މި ދޯންޏަކީ ދަބަދުލުގެ އެއްބަހުގެ ޙަވާލާ ދޭތެރޭ ލިޔެކިޔުންތަކުން އެނގެން ނެތިއިރު، ދަފްތަރުގައި ހާބަރ ކުރީން-2 އޮގަސްޓާ ދުނިޔޭގެ ތަޖްސީބަރު ބަދަލުކުރެވުނު އަމުރުކޮށް ދޯނިގެ އިދާރާތަކަށް އެދަނެއްވެސް، އެ ފަރާތުން ކަނޑައެޅޭން ނަހަމަ ކޮށްކަމަށް ނުދެކެން

7·3. އެއްބަސްވުމުގެ 04·7 ވަނަ މާއްދާއަށް ބަލާއިރު "...މި އެއްބަސްވުމުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ފައިސާ ހުރިހާ ފުރިހަމަ ކޮށް، އިތުރު އެއްވެސް މައްސަލައެއް ނެތްކަން ހުރިހާ ޑޮކިއުމަންޓްތަކެއް ދީ ފަރާތުން އެއްބަސްވެވިއްޖެވެ." މިފަދައިން ބަޔާންކޮށްފައިވާތީ، މި މައްސަލައިގައި އެދިފައިވާފަދަ "ވަކިގޮތަކަށް ޢަމަލުކުރުމުގެ އަމުރު" (specific performace order) ދަކަށް އެދިފައިވާކަމަށް ނުދެކެން

8. މި އިސްތިއުނާފުގެ ޖަވާބުގައި މުޙައްމަދު ޢަލީގެ ފަރާތުން ބުނެފައިވަނީ، މި އިސްތިއުނާފަކީ މި މައްސަލަ ކޯޓަށް ގެންދިއުމަށް ހުށަހަޅާފައިވާ އިސްތިއުނާފެއްކަމަށާއި، އަދި މައްސަލަ ކޯޓަށް ގެންދިއުމަކަށް ކަނޑައަޅައިދިނުމަކީ އެއީ ކަމުގައެވެ.[5]

9. މިފަދައިން އެއީ އުޒުރުގައި މުޙައްމަދު ޢަލީގެ ފަރާތުން ފާހަގަކޮށްފައިވަނީ އަންނަނިވި ކަންކަމެވެ.[6]

9·1. މުޙައްމަދު ޢަލީގެ ފަރާތުން ހުށަހަޅާފައިވާ ލިޔެކިޔުންތަކަށް ބަލާއިރު، އެ ފަރާތުގެ މައްސޫލީ ބައްޕައް ނުވަތަ ފާނުވީ މަރުކަޒުއް ފާލުކަން ބެޖެ ގޮތްގައި އެކިކަން އަންނަނިކަން

---

[5] އިސްތިއުނާފުވެރިޔާ މުޙައްމަދު ޢަލީގެ ފަރާތުން ސިވިލް ކޯޓަށް ހުށަހެޅި "ދަޢުވާލިބޭ ފަރާތުގެ ޖަވާބު"

[6] ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 144-B5/IN/2023/01 (18 ޖުލައި 2023) "ކޯޓުގެ އިޖްރާއަތު ނިންމުމުގެ ނިޔުމު" ގެ 4 ވަނަ ނަންބަރު

9.2. އެއްބަސްވުން ބާޠިލުކުރުމުގެ ނާޖިސް އިބްރާހީމް ޢަލީގެ ފަރާތުން ލޯނުވާފައިވާ މުޙައްމަދު ޢަލީގެ ފަރާތުން ޝަރީޢަތަށް މައްސަލަ ހުށަހެޅުމުން ކުރިއަށްވާތީ، އެ ފަރާތުން ނާޖިސް ފިސްކުރުމަށްއިރުޝާދުވެސް، މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 110 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ ދަށުން މައްސަލަ ބާޠިލުކުރުމަށް ހުށަހެޅުއްވިކަން

9.3. ކޯޓުގެ އިޖުރާއަތު ކަނޑައަޅާފައިވާ މާއްދާތައް ޤާނޫނު ނަންބަރު 22/2010 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކުގެ ޤާނޫނު) (މީގެ ފަހުން "ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކުގެ ޤާނޫނު") ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާފަދައިން، އިބްރާހީމް ޢަލީގެ ފަރާތުން އުފައްދާ އިޢުތިރާޟް އެއިން އެއްވެސް މާއްދާއަކަށް ނުވަންނަކަމުގައި އަދި އެ ސުވާލު އުފައްދާފައިނުވާކަން

9.4. އެއްބަސްވުމުގެ 04.7 ވަނަ މާއްދާއަކީ އިބްރާހީމް ޢަލީގެ ފަރާތުން ޙަވާލުކުރުމަށް ހިމަނާފައިވާ މާއްދާއެއްކަމުގައި، އެއްބަސްވުމުގެ ދަށުން ފައިސާ ދައްކުމުންދިޔައީ މުޙައްމަދު ޢަލީކަމުގައި، އެއްބަސްވުމުގެ ދަށުން ފައިސާ ނުދިނުމުން އިބްރާހީމް ޢަލީގެ ފަރާތުން ކޯޓަށް ހުށަހެޅި ފައިސާ ހޯދުމަކަމުގައި، އެއީ އެއްވެސް ގޮތަކުގައި އުފެދޭ ޤާނޫނީ ޒިންމާއެއް ޙަވާލުކުރުމުގެ އެއް މާއްދާއެއްނޫންކަން

އިސްތިއުނާފުގެ ކޯޓުން ނިންމިގޮތް

10. އެ މައްސަލައަކީ ސިވިލް ކޯޓަށް ބެލުމުގެ އިސްތިއުނާފު ލިބިފައިވާ މައްސަލައެއްކަމުގައި އެ ކޯޓުގެ ނަންބަރު 144-B5/IN/2023/01 އިސްތިއުނާފުގެ ނިންމުމުގައި ކަނޑައަޅާފައިވެއެވެ. މި ނިންމުމަށް ވާސިލުވުމުގައި އަންނަނިވި ކަންކަން ފާހަގަކޮށް، ކަނޑައަޅާފައިވެއެވެ.

10.1. މި މައްސަލައިގައި އިބްރާހީމް ޢަލީގެ ފަރާތުން ކޯޓުގެ އިސްތިއުނާފުގެ އިޢުތިރާޟްކޮށް ހުށަހެޅި 03 (ތިނެއް) ނުކުތާއަކީ ބަލާއިރު، މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 110 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)

ގައި ބަޔާންކޮށްދެންނެވާ 02 (ދޭއް) ނުކުތާގެ ތެރެއިން، ފުރަތަމަ ނުކުތާ، އެއީ ސިވިލް ކޯޓުގެ މަދަނީ އިޚްތިޞާޞާއި، ކޯޓުތަކުގެ ސަރަހައްދީ އިޚްތިޞާޞް އޮތްގޮތުން މި މައްސަލަ ބެލުމުގައި ސިވިލް ކޯޓަށް ލިބިދީފައިވާ ޤާނޫނީ ބާރުގެ ދާއިރާ (jurisdiction) އާދެދު، އިބްރާހީމް ޢަލީގެ ފަރާތުން ދެކޮޅު ހުށަހަޅާފައިވާކަމާއި، އިބްރާހީމް ޢަލީގެ ފަރާތުން އިޢުތިރާޟުކުރަނީ މަދަނީ އިޖުރާއާތުގެ ޤާނޫނުގެ 110 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި ބަޔާންކޮށްދެންނެވާ ދެވަނަ ހާލަތުތަކުގައިވާ، ކޯޓުން މައްސަލަ ބަލައިގަންނަވާ ފުރުޞަތުގައިވާކަން އިބްރާހީމް ޢަލީއަށް ފޮނުވާލީކަން އިބްރާހީމް ޢަލީގެ ފަރާތުން ކޯޓުގެ އިޚްތިޞާޞާމެދު އިޢުތިރާޟުކުރުން ހުށަހެޅި ނުކުތާތަކުން އުސޫލުތަކުގައެވެ.[7]

10.2. ދިފާޢުގެ ދެމުދު ވަކީލާ އެއްބަސްވުން ބާޠިލުކުރި 13 ޖުލައި 2023 ގައި އިބްރާހީމް ޢަލީގެ ފަރާތުން މުޙައްމަދު އަފީފް ވުނި ނިސްބަތްކުރައްވައި، އަދި މިހާރު އެ އެއްބަސްވުން ބާޠިލުކުރައްވައި އޮޅުމުގެ ސަބަބުން، އެއީ މިހާރު މި މައްސަލަ ސިވިލް ކޯޓަށް ނުބެލޭނެ ބަދަލުކުރެވުނު އިބްރާހީމް ޢަލީގެ ފަރާތުން ބާޠިލުވުމާއި، އިބްރާހީމް ޢަލީގެ ފަރާތުން ދަޢުވާ ބަދަލުގެނައުމުން، ދަޢުވާ ބަހައި، ކޯޓުގެ އިޚްތިޞާޞާމެދު ސުވާލު އުފައްދަން ބޭނުންފުޅުވާކަމަށް 02 ޖުލައި 2023 ގައި ކޯޓަށް އެންގިއިރު، ފުރުޞަތު ނޯޓު ހާލަތަށް 13 ޖުލައި 2023 ގައި ފުރުޞަތުދެއްވުން، ނުވަތަ މައްސަލަ ބެލުމުގެ އިޚްތިޞާޞް ގެއްލުވުމުގެ މަޤާމު ނަގާފައި، އެކަމަކު މަދަނީ އިޖުރާއާތުގެ ޤާނޫނުގެ 37 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) ގެ ދަށުން ބަންދުކުރަންޖެހޭ މަގުފަހިކޮށްދީފައި، ސަބަބަކީ މި މައްސަލަ ސިވިލް ކޯޓަށް ހުށަހެޅުނުއިރު، އިބްރާހީމް ޢަލީގެ ފަރާތުން ކޯޓުގެ އިޚްތިޞާޞާމެދު ސުވާލު އުފައްދަން ބޭނުންފުޅުވާކަން ކޯޓަށް އެންގިއިރުވެސް ފުރުޞަތުގައި އޮތްކަމަށް ނުވާތީ، އެހެންކަމުން ބިނާކޮށް އިބްރާހީމް ޢަލީގެ ފަރާތުން ބުނާ ގޮތަށް ކޯޓުން ޖަވާބުދާރީކުރުމަކީ މަދަނީ

---

[7] ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 144-B5/IN/2023/01 (18 ޖުލައި 2023) "ކޯޓުގެ އިޚްތިޞާޞާމެދު ނިންމިގޮތް" ގެ 7 ވަނަ ނަންބަރު

އިޖްރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 37 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އާ ޚިލާފުވާނެކަމެއްކަން ސާފުކޮށް ފެންނަން އޮތުމުގައެވެ. އެހެންކަމުން، އެއްބަސްވުން ބާތިލުކޮށްފައިވާކަމަށް ބުނެ ހުށަހެޅި ނުކުތާގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށް، އެ މައްސަލަ ނުބެލޭނެ ހުރަހެއް އޮތްކަމަށް ކަނޑައެޅެން ނެތްކަމުގައެވެ.[8]

10·3 ފައިސާ ދައްކާފައިވާ ގޮތާ ގުޅޭގޮތުން އިބްރާހީމް އަލީގެ ފަރާތުން ފާހަގަކުރި ނުކުތާތަކުގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށް މި މައްސަލަ ސިވިލް ކޯޓުގައި ނުބެލޭނެ ހުރަހެއް އޮތްކަމަށް ކަނޑައެޅެން ނެތްކަމަށެވެ.[9]

10·4 ވަކި ގޮތަކަށް އަމަލުކުރުމުގެ އަމުރާ ދޫކުރުމުން އިބްރާހީމް އަލީގެ ފަރާތުން އެ ނުކުތާ ފާހަގަކުރީ އެއްބަސްވުމާ ހަވާލާދީފައިވާކަމާއި، އެއްބަސްވުމަކަށް ބިނާކޮށް، މަސްއޫލިއްޔަތު ނޯޓިސް، ކޯޓުގެ އިންޓެރިމްއޯޑަރު ސުވާލު އުފެއްދުމުގެ މަރުޙަލާގައި ދެކޮޅުހެދި އޮންނަ ހަރަކާތްތަކުގެ ސަބަބުން މައްސަލަ ކޯޓަށް ނުބެލޭނެކަމަށް ކަނޑައަޅައިދިނުމަށް ހުށަހަޅައިފިނަމަ، މަދަނީ އިޖްރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 47 ވަނަ މާއްދާގެ (ޅ) އާއި، މަދަނީ އިޖްރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 54 ވަނަ މާއްދާއާއި، އަދި ޤާނޫނު ނަންބަރު 4/91 (ކޮންޓްރެކްޓްގެ ޤާނޫނު) (މިގެ ފަހުން "ކޮންޓްރެކްޓްގެ ޤާނޫނު") ގެ 18 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައިވާއިރު، ވަކި ގޮތަކަށް އަމަލުކުރުމުގެ އަމުރާ ގުޅޭ ގޮތުން އިބްރާހީމް އަލީގެ ފަރާތުން ފާހަގަކުރި ނުކުތާގައި ކޯޓުގެ އިންޓެރިމްއޯޑަރު ސުވާލު އުފެއްދުމުގެ މި މަރުޙަލާގައި ޤާނޫނަކުން ނުވަތަ ގަވާއިދަކުން ނުވަތަ ޝަރުޠެއް ނިންމުމުކަން އެކަން މަނާކުރާކަމުގައިކަން އިބްރާހީމް އަލީގެ ފަރާތުން ބޭނުންކޮށްފައިވާނަމަ، އިބްރާހީމް އަލީގެ ފަރާތުން

---

[8] ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 144-B5/IN/2023/01 (18 ޖުލައި 2023) "ކޯޓުގެ އިންޓެރިމްއޯޑަރު ނިންމިގޮތް" ގެ 8 ވަނަ ނަންބަރުން 11 ވަނަ ނަންބަރުގެ ނިޔަލަށް

[9] ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 144-B5/IN/2023/01 (18 ޖުލައި 2023) "ކޯޓުގެ އިންޓެރިމްއޯޑަރު ނިންމިގޮތް" ގެ 12 ވަނަ ނަންބަރާއި 13 ވަނަ ނަންބަރު

ފާހަގަކުރާކަމަކީ އިޖުރާއީ ނުކުތާ ނުވަތަ procedural law އާ ޚިލާފުކަމެއްކަމުގައި ބެލެވެން ނެތް، ދަސްތޫރުގައި ބެލިފާނަކަމެއްކަމަށްވެ.[10]

އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް ހުށަހެޅި ނުކުތާތައް

11. ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1964-CVC-2023 ދަޢުވާގެ ތެރެއިން، އެ ކޯޓުގެ އިންޓެރިމް އޯޑަރު ނިންމާފައިވާ އެ ކޯޓުގެ ނަންބަރު 144-B5/IN/2023/01 (18 ޖުލައި 2023) ނިންމުމަކީ ޝަރުޢީ އަދި ޤާނޫނީ ހަމަތަކާއެއްގޮތް ނޫން ނިންމުމެއްކަމަށް ބުނެ އެ ނިންމުން އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް އެދި އިބްރާހީމް އަލީގެ ފަރާތުން ހުށަހަޅާފައިވާ އަންނަނިވި 02 (ދޭއް) ނުކުތާއެވެ. އެގޮތުން ހުށަހަޅާފައިވާ ނުކުތާތަކަކީ؛

11.1. ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1964-CVC-2023 ދަޢުވާ އަދި އެކޯޓުން ބެލުމުގެ އިންޓެރިމް ބިޑިގެނާ މައްސަލައާއި ކަމަށް ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 144-B5/IN/2023/01 "ކޯޓުގެ އިންޓެރިމް އޯޑަރު ނިންމުމެއް" ގައި މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 37 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ތަޢުރީފުކުރެވިފައިވާ މުސްތަޢުޖިލު ޙުކުމެއްގެ ދަށުން ނިންމިދާނެ ބާބެއް ހުށަހެޅި ނުކުތާ އާއި،

11.2. އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތާއި އިސްތިއުނާފަށް ޖަވާބުދާރީ ފަރާތާއި ދެމެދު ވެފައިވާ އެއްބަސްވުމުގެ 04.7 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން ވަކި ގޮތަކަށް ޢަމަލުކުރުމުގެ (Specific Performance) ޙުކުމަކަށް ނުރައްކާތެރިކަމުން ދިފާޢުކުރުމަށް އެއްބަސްވުމުގައި ބުނެފައިވާ ގޮތުގެ މަތިން ޤަޟިއްޔާ އެއްބަސްވުމުގެ އެއް ހުށަހެޅުމުގެ ގޮތުން ކަމަށް ނިންމާފައިވާ ކޮންސްޓްރަކްޝަން ދަށުން 20 ވަނަ މާއްދާ ހިލާފަށް ކުރުމަށް އިޖާޒަތު ދީ، މި ނުކުތާ އާ ގުޅިގެން މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ

---

[10] ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 144-B5/IN/2023/01 (18 ޖުލައި 2023) "ކޯޓުގެ އިންޓެރިމް އޯޑަރު ނިންމުމެއް" ގެ 14 ވަނަ ނަންބަރުން ފެށިގެން 16 ވަނަ ނަންބަރުގެ ނިޔަލަށް

47 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) އާއި 54 ވަނަ މާއްދާ އާއި ކޮންޓްރެކްޓްތަކާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 18 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ރެފަރެންސްކޮށްގެންވެސް ރަނގަޅަށްކަމެއްގައި ނުދެއްކޭކަމަށް ބެލުން ހުރަހެއް ނުކުރާނެއެވެ.

12. **ފުރަތަމަ އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާ** ތަފްސީލުކުރަމުން އިބްރާހީމް ޢަލީގެ ފަރާތުން ބުނެފައިވަނީ ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1964-CVC-2023 ޤަޟިއްޔާ އެ ކޯޓަށް ބެލުމުގެ އިޚްތިޞާޞް ލިބިގެންނުވާކަމަށް ބަޔާންކޮށް އިބްރާހީމް ޢަލީގެ ފަރާތުން ހުށަހެޅި އެއް ނުކުތާއަކީ، ދެ ފަރާތުގެ ދެމެދުގައި 12 ފެބްރުއަރީ 2022 ގައި ސޮއިކޮށްފައިވާ އެއްބަސްވުން 13 ޖުލައި 2023 ގައި ބާޠިލުކޮށްފައިވާތީ، މި މައްސަލައަކީ ސިވިލް ކޯޓުން ބަލައި ގޮތެއް ކަނޑައަޅަންޖެހޭ މައްސަލައެއްނޫންކަމަށެވެ. މިގޮތުން އެދުނީ ދެ ފަރާތް ދެމެދު ވެފައިވާ އެއްބަސްވުން ބާޠިލުވެފައިވާ ހާލަތުގައި، އެއްބަސްވުމާ އެއްގޮތަށް ޢަމަލުކުރުމަށް އަމުރުކުރުމަށް ކަމުގައި ނުވާތީ ކަމަށެވެ.

13. އެހެންނަމަވެސް، މި ނުކުތާއާ ގުޅިގެން ސިވިލް ކޯޓުން ނިންމުމަށް ޖުމްލަ ގޮތެއްގައި ބަލާއިރު، އިބްރާހީމް ޢަލީގެ ފަރާތުން އެއްބަސްވުން ބާޠިލުކޮށްފައިވާތީ ކޯޓުގެ އިޚްތިޞާޞާމެދު ސުވާލު އުފައްދުމަކީ ބަދަލުވެފައިވާ ކޯޓަށް އެންމެފަހުން ކަމުގައިވާތީ، އެކަމަކީ ކުރީގައި ވޭތުވެފައިވާ ހާލަތެއް ކަމުގައިވާނަމަ، ކޯޓުން ބަޔާންކުރުމަށް މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 37 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ) އާ ޚިލާފުކަމެއް ކަމުގައެވެ.

14. ޝަރީޢަތުގެ މި ނިންމުމުގައި މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 37 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ) އާ ޚިލާފުކަމުން ބަޔާންކޮށްފައިވާއިރުވެސް، ޝަރީޢަތުން އެފަދައިން ކަނޑައެޅިފައިވާ ކަމުގައި ނުދެއްކޭކަމަށް، އަދި މި މާއްދާގައި ޝަރީޢަތުގެ މަޤްޞަދުގައި ކުރަށް ކަނޑަކުން މައްޗަށް ހިނގާ މާއްދާއަކަށް ބަލާކަމަށް، ދެ ފަރާތް ދެމެދު ވެފައިވާ އެއްބަސްވުމުގެ ދަށުން އަނެއް ފަރާތަށް

ލިބިގެންވާ ޙައްޤެއް ބޭނުންކުރުމަކީ ނުވަތަ އެ ޙައްޤު ބޭނުންކުރި ޝަރީޢަތުގެ މަރުޙަލާ ހިނގަމުންދާ ޙާލަތެއްގައި ކަމަށްވިޔަސް މި މާއްދާ އެފަދަ ޙާލަތަކަށް ތަޠްބީޤުނުކުރެވޭނެ ކަމުގައެވެ.

15. އެއްބަސްވުން ބާޠިލުކުރި ސަބަބަކީ، އެއްބަސްވުމާއި އެއްގޮތަށް މުޢާމަލާތު އަދާގެ ފަރާތުން ފައިސާ ނުދައްކާތީކަމަށާއި، އެހެންކަމުން، އެއްބަސްވުމުގެ ދަށުން އެއް ފަރާތުން އަދާކުރަންޖެހޭ އިލްތިޒާމްތައް އަދާނުކުރުމުގެ ސަބަބުން އަނެއް ފަރާތަށް އަނިޔާ އެންގުމަކީ މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 37 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އާ ޚިލާފު ކަމެއް ގޮތުގައި މާނަކުރެވޭ ހަމައެއްނޫންކަމުގައެވެ.

16. ދެ ފަރާތުގެ ދެމެދުގައި ހެދި އެއްބަސްވުން ބާޠިލުވެފައިވާ ޙާލަތުގައި، އެއްބަސްވުމާ އެއްގޮތަށް ޢަމަލުކުރުމަށާއި، ދޯނި ހަވާލުކުރުމަށް ޝަރީޢަތަށް އަމުރުކުރެވޭނެކަމަށް ނުދެކޭކަމުގައެވެ.

17. އެއްބަސްވުން ބާޠިލުކުރުމަށް ޢަދުލުވެރިވާ ނަތީޖާއާ ފިޔަވަޅެއް ނޫންނަކަން ބަލައި، އެ ފިޔަވަޅު ބާޠިލުކުރުމަށްވެސް މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 37 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގެ ދަށުން ޝަރީޢަތަށް ކުރެވޭނެކަމެއް ނޫންކަމުގައެވެ.

18. **ދެވަނަ އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާ** ތަފްސީލުކުރަމުން އިބްރާހީމް ރަޝީދުގެ ފަރާތުން އެއްބަސްވުމުގެ 04.7 ވަނަ މާއްދާއާ ހަވާލާދީ ބެލެނިވެރިވަނީ، ފައިސާ ހޯދުން ފިޔަވައި އިތުރު ދަޢުވާ ނުކުރާގޮތަށް ދެ ފަރާތުން އެކު އެއްބަސްވެފައިވަނީ އެއްބަސްނުވެ ދެ ބައިން ކަމުގައިވާތީކަމަށާއި، މި ނުކުތާއާ ގުޅޭ ގޮތުން ސިވިލް ކޯޓުން ނިންމުމަށް ޖުމްލަ ގޮތެއްގައި ބަލާއިރު، މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނާއި ކޮންޓްރެކްޓުގެ ޤާނޫނުން މައްސަލަތައް ނިމުމަށްޓަކައި ކަނޑައެޅޭ ބާރުތަކަށް ސާފުކޮށް އެނގެން އޮންނަކަމުގައި، ޤާނޫނަކުން ދަޢުވާއެއް އުފުލުމުގެ ކުރިން ވަކި އިޖުރާއަތެއް ފުރިހަމަކުރުން ލާޒިމުކުރާނަމަ އެކަމެއް ހިމެނުމަކީ ޤާނޫނުން ނުވަތަ ގަވާއިދުން ސަރީޙަ ނިންމުމަކުން ދަޢުވާކުރިއަށް ގެންދިއުމަށް މަނާކުރާ ކަމެއްކަން ބެލުމުގައިވާތީ މި ދަޢުވާ ކުރިއަށް ގެންދެވޭނެކަމުގައެވެ.

19. އެ ނިންމުމުގައި އެ ކޯޓުން ޙަވާލާދީފައިވާ މާއްދާއަކީ އިބްރާހީމް ޢަލީގެ ފަރާތުން ފާހަގަކުރި ނުކުތާއާ އެއްވެސް ވަރެއްގެ ގުޅުމެއްނެތި މާއްދާއަކަށްވުމުންނާއި، އޭގެ ބަދަލުގައި އިބްރާހީމް ޢަލީގެ ފަރާތުން ފާހަގަކުރި ނުކުތާއަށް އެއްބަސްވުމުގެ 4.7 ވަނަ މާއްދާއަށް ބަލާއިރު، މުޙައްމަދު ޢަލީގެ ފަރާތުން specific performance ގެ ޙުކުމަކަށް އެދުމަކީ ކުރެވޭނެ ކަމެއް ނޫންކަމަށް ބަޔާންކޮށް ހުށަހެޅި ނުކުތާއެއް ކަމުގައެވެ.

20. މި ނުކުތާ ގުޅިގެންދަނީ ކޮންޓްރެކްޓާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 20 ވަނަ މާއްދާއާކަމަށާއި، އެ މާއްދާގައި ބަޔާންކުރަނީ ކޮންޓްރެކްޓެއްގެ ބައިވެރިއެއްގެ މައްޗަށް ލާޒިމުވާ ކަންތައްތައް ކުރަންވާނީ، އެ ކޮންޓްރެކްޓްގެ ޝަރުޠުތަކާއި އެއްގޮތްވާ ގޮތުގެ މަތިންކަމަށާއި، ދެ ފަރާތް ދެމެދު އެއްބަސްވުމުގައި ސާފުކުރިއިރު ދެ ފަރާތުން އެއްބަސްވެފައިވަނީ ދެ ފަރާތުގެ ދެމެދުގައި ޚިދުމަތްތަކާބެހޭ އުސޫލުން ކަމުގައިވިޔަސް ފައިސާ ޙުކުމުގަނޑު ޤަރާރުކުރުން ޙިމާޔަތް ދިނުމާއި ޤަރާރާއެއް އޭނާ ދެކިއޮތުމުގެ މައްޗަށް ނުކުރުމަށް ކަމުގައެވެ.

21. މިކަމީ މައުޟޫޢީ ގޮތުން މައްސަލަ ބެލުމަށް އެއް ހުރަހެއްނޫންކަމަށް ނިންމާފައިވާ ކޮންޓްރެކްޓާބެހޭ ޤާނޫނާ ޚިލާފަށް ކަމުގައި ދެކޭ ކަމުގައެވެ. އަދި މި ނުކުތާއާ ގުޅިގެން ޝަރީޢަތުން މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 47 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) އާއި، 54 ވަނަ މާއްދާއާއި، ކޮންޓްރެކްޓާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 18 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ތަފްޞީލުކޮށްފައިވާ ރަނގަޅަށްކަމަށް ނުދެކޭކަމުގައެވެ.

22. **އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން އެދިފައިވާ** ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 144-B5/IN/2023/01 "ކޯޓުގެ އިންޓެރިމް ނިންމުން" ބާޠިލްކޮށް، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1964-CVC-2023 ޤަޟިއްޔާއާ މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 110 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ 1 ވަނަ ނަންބަރަށް ރިޢާޔަތްކޮށް، މައުޟޫޢީ ގޮތުން ކުރިއަށް ގެންދަވާ މައްސަލައެއްކަމަށް ކަނޑައަޅައި، ދަޢުވާ ކުރު ބާޠިލުކޮށްދިނުމަށެވެ.

23. މި މައްސަލައިގެ އިސްތިއުނާފީ އަޑުއެހުމުގައި އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ބުނެފައިވަނީ، ބުނެވިދިޔަ ފަދައިން އިސްތިއުނާފު ކޯޓުގައި އުޅުނުނަމަވެސް، މި މައްސަލަ އޮތް ބާވަތަށް ބަލައި، އެހެނީ މިހާރު މި މައްސަލައިގައި ދަށު ކޯޓުން ޙުކުމްކޮށްފައިވާތީ، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން މިހާރު އެދެނީ (އިސްތިއުނާފުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ) މާއްދާތަކަށް ހަވާލާދީ، ނިންމާފައިވާ ޤާނޫނާ ޚިލާފަށް ނިންމާފައިވާ ނިންމުމެއްކަމުގައި ކަނޑައަޅައިދިނުމަށް ކަމުގައެވެ.[11]

އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާތަކުގެ ތަޙްލީލު

24. އިބްތިދާއީ ޝަރީޢަތުގެ ފަރާތުން އިސްތިއުނާފުކޮށްފައިވާ މައްސަލަ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓަށް ބަލައިގަތުމާއި ގުޅޭގޮތުން، މަދަނީ އިޖުރާއާތުގެ ޤާނޫނުގައިވާ ގޮތުގެ މަތިން މި މައްސަލަ އިސްތިއުނާފުކޮށްފައިވާކަން މި މައްސަލައިގެ އިސްތިއުނާފު ތަޙްލީލާ މުޙައްމަދު ޢަލީގެ ބަލާލުމުން، މުޙައްމަދު ޢަލީގެ ފަރާތުން އިޤްރާރާ އިޢުތިރާފުވުމެއް ހުށަހަޅާފައެވެ. މި އިޤްރާރާ އިޢުތިރާފުގައި މުޙައްމަދު ޢަލީގެ ފަރާތުން އެދިވަޑައިގެން އިސްތިއުނާފުގެ ކުރި ޤަބޫލުކުރާކަމަށެވެ.

25. މި ހުކުމުގެ މައްޗަށް ކަމުގެ ޤާނޫނީ ނަތީޖާއެއް ތަޢާރުޟުވާކަން، މުޙައްމަދު ޢަލީގެ ފަރާތުން ހުށަހަޅާފައިވާ އިޤްރާރާ އިޢުތިރާފުވުމާ ކަންކަމުގެ އަލީގައި، އިސްތިއުނާފު ދޫކޮށްލާކަން ތަކެއް ނަތީޖާކަމަށް ޤަބޫލުކުރައްވާފައެވެ.[12]

26. މިފަދައިން ނިންމުމުގައި ގެނެސް، އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާތަކުގެ ތަޙްލީލުގައި، މުޙައްމަދު ޢަލީގެ ފަރާތުން އަންނަނިވި ކަންކަން ފާހަގަކޮށްލަމެވެ.

---

[11] މި ކޯޓުގައި 13 ޖުލައި 2025 ގައި ބޭއްވުނު އަޑުއެހުމުގައި މިފަދައިން އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ބުނެފައިވެއެވެ.

[12] މި ނިންމުމަށް ވާސިލުވި ސަބަބުތައް މި ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2023/HC-A/319 ޤަޟިއްޔާގެ "އިޤްރާރާ އިޢުތިރާފުވުމާ ނިންމި ގޮތް" (14 ޑިސެންބަރު 2023) ގައި ތަބްލީޣުކުރައްވާފައެވެ.

27. ފުރަތަމަ އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާގެ ޢަރްޟުގައި މުޙައްމަދު ޙަލީގެ ފަރާތުން ބުނެފައިވަނީ އިބްރާހިމް ޙަލީގެ ފަރާތުން ސިވިލް ކޯޓުގެ އިޚްތިޞާޞަށް އިޢުތިރާޟުކޮށްފައިވަނީ މަދަނީ އިޖުރާއާތުގެ ޤާނޫނުގެ 110 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާ ޚިލާފަށް ކަމުގައިވާއިރު، އެ ފަރާތުން އިޢުތިރާޟުކޮށްފައިވަނީ، ކޯޓުގެ އިޚްތިޞާޞަށް އިޢުތިރާޟުކުރަން ބޭނުންވާކަން 02 ޖުލައި 2023 ގައި ސިވިލް ކޯޓަށް އެންގުމަށްފަހު، 13 ޖުލައި 2023 ގައި އެއްބަސްވުން ބާޠިލުކޮށް، އެއްބަސްވުން ބާޠިލުކުރުމުގެ ނޯޓިސް ފޮނުވައި، އެއްބަސްވުމުގެ ޝަރުޠުތަކާގެ ދަށުން ނުނިންމާ ސިވިލް ކޯޓުގައި ކުރިއަށް ގެންދާ މައްސަލަ ނުނިންމާދެއްވުމަށް ބުނެ ކުރުމުގައެވެ. މި ނުކުތާގައި ސިވިލް ކޯޓުން ނިންމާފައިވަނީ، އެއީ މައްސަލަ ހުށަހެޅުނުއިރު ވުޖޫދުގައި އޮތް ބަޔަކާމެދު ނުވާތީ، އެ މައްސަލަ ބެލުމުގެ ކޯޓުން އެކަން ޤަބޫލުކުރީ މަދަނީ އިޖުރާއާތުގެ ޤާނޫނުގެ 37 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ) އާ ޚިލާފުވާކަމަށް ކަމުގައެވެ.

28. މިފަދައިން ވުޖޫދުގައި ނެތް ބަޔަކާމެދު މައްސަލަ ބިނާކޮށް، ކޯޓުގެ އިޚްތިޞާޞާ ބެހޭ ސުވާލު އުފެއްދުން ޤާނޫނީ ހަމައެއްނޫންކަމުގައި، އަދި އެފަދަ ޤާނޫނީ ހަމައެއް އޮތްކަމަކަށް އިސްތިއުނާފުގައި ބުނެދީފައިނުވާކަމުގައެވެ.

29. ކޯޓުން ނިންމި މި ނިންމުމުގައި އެއްބަސްވުމުގެ ދަށުން އެ ފަރާތަށް ލިބިދޭ ހައްޤު ބޭނުންކުރުމާއި ނުވަތަ ނުކުރުމާއި ގުޅޭ ގޮތުން ގޮތެއް ކަނޑައަޅައިދިނުމަކާއި އަދި އެއްބަސްވުމުގެ ދަށުން ލިބިދޭ ހައްޤު އެއްކޮށް މަޢުރޫފުގައި ބޭނުންނުކުރެވޭނެކަމަށް މި ނިންމުމުގައި ބަޔާންކޮށްފައިނުވާކަމުގައެވެ.

30. އިސްތިއުނާފީ ފުރަތަމަ ނުކުތާގައި އިޢުތިރާޟު ޙަލީގެ ފަރާތުން ދައްކާފައިވާ ވާހަކަތަކަކީ، އެ ކޯޓުގައި ކުރިއަށް މައްސަލައިގައި ނުވަތަ ދައްކަން ދައުވާއެއްގެ ގޮތުގައި ކޯޓަށް ހުށަހަޅައިގެން މަދަނީ އިޖުރާއާތުގެ ޤާނޫނުގެ 101 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ 4 ވަނަ ނަންބަރުގެ ދަށުން ހުށަހެޅުމުގެ ފުރުޞަތު އޮތްކަމެއް ކަމުން، އިސްތިއުނާފުކުރެވޭ ނިންމުން ޝަރުޢީ ނުވަތަ ޤާނޫނީ އުޞޫލަކާ ޚިލާފުވުމުން ބަދަލު އެކަން ނުދާކަމުގައެވެ.

31. **ދެވަނަ އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާގެ ރައްދުގައި** މުޙައްމަދު ޢަލީގެ ވަކީލުން ބުނެފައިވަނީ އެއްބަސްވުމުގެ 04.7 ވަނަ ނަންބަރުގައި އެއްބަސްވުމުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ފައިސާ ހޯދުން ފިޔަވައި އިތުރު އެއްވެސް މައްސަލައެއް ކޯޓަށް ހުށަހެޅުމަށް ދެ ފަރާތުން އެއްބަސްވެފައިވާކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައިވާތީ، މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 110 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ 1 ވަނަ ނަންބަރާއި ޙަވާލާދީ، އެ މައްސަލަ ބެލުމުގެ އިޚްތިޞާޞް ނެތްކަމަށް ކަނޑައަޅައިދިނުމަށް އިސްތިއުނާފު ހުށަހެޅި ފަރާތުން އެދިފައިވާއިރު، މި ނުކުތާގައި ސިވިލް ކޯޓުން ނިންމާފައިވަނީ، އެއްބަސްވުމުގައި ބިނާކޮށް، އެއްބަސްވުމުގެ މައުޟޫޢަށް ނުގޮސް ކޯޓުގެ އިޚްތިޞާޞާބެހޭ ސުވާލު އުފައްދާ މަރުޙަލާގައި ދުރުވެރިވެ އޮންނަ ބާރުތަކުގެ ސަބަބުން މައްސަލަ ކޯޓަށް ނުބެލޭނެ ކޮންކަން ބާރުތަކެއްގައިކަން ޤާނޫނުތަކުގައި ކަނޑައަޅާފައިވާކަމުގައެވެ.

32. ސިވިލް ކޯޓުން މިފަދައިން ނިންމުމުގައި ބަލާފައިވަނީ މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 47 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) އާއި، 54 ވަނަ މާއްދާއާއި، ކޮންޓްރެކްޓްގެ ޤާނޫނުގެ 18 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އާއެވެ. މި ނިންމުން ޤާނޫނާއި ޚިލާފު ސަބަބެއް އިސްތިއުނާފުގައި އިޘްބާތުކޮށް ބަޔާންކޮށްދީފައިނުވާކަމުގައެވެ.

33. އިޘްބާތުކޮށް ބަޔާން ފަރާތުން ސިވިލް ކޯޓަށް ހުށަހެޅި އިޢުތިރާޟުގައި ބުނެފައިވާ ބާރުތަކާ ސިވިލް ކޯޓަށް މައްސަލަ ބެލުމުގެ އިޚްތިޞާޞް ލިބިފައިނުވާކަމުގެ ސަބަބުން އެ ކޯޓަށް މައްސަލަ ނުބެލޭނެކަމަށް ބާރުތަކުގައި ނުވަތަ ނޫނީ ނިންމުމުގެ ޤާނޫނީ ބާރު ނުވަތަ ޝަރުޢީ ނިންމުމެއްކަމުގެ ފަރާތަކަށް ކޯޓުން ގޮތް ކަނޑައަޅައިދިނުމަށް ކަމުގައި މުޙައްމަދު ބަޔާން ދޭހަ ކުރެވެއެވެ.

34. އިސްތިއުނާފު ހުށަހެޅި ފަރާތުން އެދިފައިވަނީ ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1964-CVC-2023 ފަސްކުރުމާއި، ސިވިލް ކޯޓަށް ބެލުމުގެ އިޚްތިޞާޞް ލިބިގެންވާ މައްސަލައެއް ކަމުގައި "ކޯޓުގެ

އިޚްތިޞާޞްއާމެދު ނިންމިގޮތް" ނަންބަރު 144-B5/IN/2023/01 އިން ނިންމާފައިވާ ނިންމުމަށް ބަދަލުގެންނަންޖެހޭ ޝަރުޢީ ނުވަތަ ޤާނޫނީ ސަބަބެއް ނެތްކަމަށް ކަނޑައަޅައިދެއްވަމެވެ.

ޝަރީޢަތަށް ފާހަގަކުރެވުނު ކަންތައްތައް

35. އިބްރާހީމް ޢަލީގެ ފަރާތުން ކުރި މި އިސްތިއުނާފުގައި، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1964-CVC-2023 ޤަޟިއްޔާ އެ ކޯޓަށް ބެލުމުގެ އިޚްތިޞާޞް ލިބިގެންވާ މައްސަލައެއްކަމުގައި އެ ކޯޓުން ކަނޑައަޅާފައިވާ ކަނޑައެޅުމުގައި،

35.1 އިބްރާހީމް ޢަލީގެ ފަރާތުން ކޯޓުގެ އިޚްތިޞާޞްއާމެދު އިޢުތިރާޟުކުރުން، އެއްބަސްވުން ބާޠިލުކުރައްވާކަމަށް ބުނެ ހުށަހެޅި ނުކުތާގައި، މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 37 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) ތަޢުރީފުކޮށް މާނަކޮށްދީފައިވާ ޙާލަތްތަކުގައި ބުނުމާއި،

35.2 އިބްރާހީމް ޢަލީގެ ފަރާތުން ކޯޓުގެ އިޚްތިޞާޞްއާމެދު އިޢުތިރާޟުކުރުން، ވަކިގޮތަކަށް އަމަލުކުރުމުގެ އުޞޫލާ ގެނެވުނު ހުށަހެޅި ނުކުތާގައި، މައްސަލަ ބެލުން އޮތް ނިސްބަތްވާ ކޮންޓްރެކްޓްތަކާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 20 ވަނަ މާއްދާއާ ޚިލާފުކަމުގައި، އަދި އެ ޤާނޫނުތަކުގެ ބޭރުން މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 47 ވަނަ މާއްދާގެ (ދ) އާއި، 54 ވަނަ މާއްދާއާއި، ކޮންޓްރެކްޓްތަކާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 18 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ތަޢުރީފުކޮށް ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކަންކަމުގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށް އިސްތިއުނާފުކުރެވެ.

36. މިހެން މި އިސްތިއުނާފުގައި ޝަރީޢަތުން ޖަވާބުދޭންޖެހޭ ދެ ސުވާލުވަނީ ތިރީގައެވެ.

އިބްރާހީމް ޢަލީގެ ފަރާތުން ކޯޓުގެ އިޚްތިޞާޞްއާގުޅު އިޢުތިރާޟުކޮށް، އެއްބަސްވުން ބާޠިލުކުރިއްވާކަމަށް ބުނެ ހުށަހެޅި ނުކުތާގައި، މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 37 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ) [illegible] [illegible] [illegible] ބުނާ ބުނުން

37. މި މައްސަލައިގައި ކަން ފެށިފައިވާ ގޮތަށް ބަލާއިރު، މުޙައްމަދު ޢަލީގެ ފަރާތުން ސިވިލް ކޯޓުގައި ހުށަ ދަޢުވާ 14 ޖޫން 2023 ގައި ރަޖިސްޓަރީކޮށް، އެ ކޯޓުން ދަޢުވާގެ ޖަވާބުދިނުމަށް ދަޢުވާލިބޭ އިބްރާހީމް ޢަލީއަށް ރައްދުކޮށްފައިވެއެވެ. 02 ޖުލައި 2023 ގައި އިބްރާހީމް ޢަލީގެ ފަރާތުން ދަޢުވާ ފޯމާއި ހަވާލުވިކަން އަންގާ ލިޔުން ކޯޓަށް ހުށަހަޅައި، އިޚްތިޞާޞްއާގުޅު ސުވާލު އުފައްދަން ބޭނުންވާކަމަށް ބުނެ، 17 ޖުލައި 2023 ގައި ކޯޓުގެ އިޚްތިޞާޞްއާގުޅު އިޢުތިރާޟުކުރުކަން ބަޔާންކޮށް، "ކޯޓުގެ އިޚްތިޞާޞްއާގުޅު އިޢުތިރާޟު ޤަބޫލު" ހުށަހަޅައިފައެވެ.

38. ކޯޓުގެ އިޚްތިޞާޞްއާގުޅު އިޢުތިރާޟުކުރުން އިބްރާހީމް ޢަލީގެ ފަރާތުން ހުށަހަޅުއްވާ ސަބަބުތަކުގެ ތެރެއިން އެއް ސަބަބަކީ، ދެ ފަރާތް ދެމެދު 12 ފެބްރުއަރީ 2022 ގައި ފެށިފައިވާ އެއްބަސްވުން 13 ޖުލައި 2023 ގައި ބާޠިލުކުރުން، އެކަމުގެ ނޯޓިސް މުޙައްމަދު ޢަލީއަށް އަންގާފައިވާއިރު، މި ދަޢުވާގައި މުޙައްމަދު ޢަލީގެ ފަރާތުން އެއްބަސްވުމުގެ މައްސަލަ ބާޠިލުކަން ހުށަހަޅައިވާ ދަޢުވާއަކަށްވާތީ، އެ އެއްބަސްވުން މިހާރު ބާޠިލުވެފައިވާތީ، އެއްބަސްވުމަށް އަމަލުކުރުމަކަށް ޝަރީޢަތުން އަމުރުކުރުމަށްދަޢުވާކުރާކަމެވެ.

39. މި ހުށަހަޅައިފައިވާ ކޯޓުން ނިންމަވައިފައިވަނީ ކޯޓުގެ އިޚްތިޞާޞްއާގުޅު ސުވާލު އުފައްދަން ބޭނުންވާކަމަށް އިބްރާހީމް ޢަލީގެ ފަރާތުން 02 ޖުލައި 2023 ގައި ކޯޓަށް އަންގައިދީ، [illegible] [illegible] 13 ޖުލައި 2023 ގައި [illegible]، ނަމަވެސް މައްސަލަ ބެލުމުގެ އިޚްތިޞާޞް ގެއްލިފައިވާކަން [illegible]، އެ [illegible] މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 37 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ) ގެ ދަށުން [illegible] [illegible]، ސަބަބަކީ އެއީ މައްސަލަ ކޯޓުން ހުކުމްކުރައްވާ، އިބްރާހީމް ޢަލީގެ

ފަރާތުން ކޯޓުގެ އިޖުތިހާދާމެދު ސުވާލު އުފައްދަން ބޭނުންވާކަން ކޯޓަށް އެނގިއިރުވެސް ވުޖޫދުގައި އޮތްކަމަކަށްވާތީ، އެ މައްޗަށް ބިނާކޮށް އިބްރާހީމް ބަރީގެ ފަރާތުން އެ ބުނާ ފަދައިން ކޯޓުން ޤަބޫލުކުރުމަކީ މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 37 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ) އާ ޚިލާފުވާނެކަމެއްކަން ސާފުކޮށް ފެންނަން އޮތުމުން ކަމުގައެވެ.

40. އިސްތިއުނާފުގެ ފުރަތަމަ ނުކުތާގައި އިބްރާހީމް ބަރީގެ ފަރާތުން ބުނެފައިވަނީ މި ބާރުކަން މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 37 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ) ތަފްސީރުކޮށް މާނަކޮށްފައިވަނީ ރަނގަޅުނޫންކަމުގައެވެ.

41. މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 37 ވަނަ މާއްދާއަކީ ޝަރީޢަތްތަކުގެ ހަމަތަކާއި ކޯޓުގެ އާންމު ވާޖިބުތަކާއި ބާރުތަކުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ މާއްދާއަކަށްވާއިރު، މިއީ ޢިންސާފުވެރިކަމާއި މަސައްކަތްކުރުމަށް ހަރުދަނާކޮށް އެކުލަވާލެވިފައިވާ މާއްދާއެއްކަން މި މާއްދާގެ ސުރުޚީއިން އެނގެއެވެ. މި މާއްދާގެ (ރ) ގައިވަނީ މައްސަލައެއްގެ ޝަރީޢަތުގެ މަރުޙަލާތަކަށް ކުރިއަށްދާއިރު، އެ މައްސަލައިގައި ހިމެނޭ ހަބަރުތަކު، އެ މައްސަލައިގައި ހިމެނޭ ފަރާތް ހަބަރުގެ މަސްލަހަތަށް އުނިކަމެއް އަންނާނެފަދަ ހާލަތެއް، ބަދަލުން ނުވަތަ ތިރީހުން ނުވަތަ ހަމަޖެހުނުވިޔަސް ހުއްޓުވަންވާނެކަމުގައެވެ.

42. މި ނުކުތާގައި އިބްރާހީމް ބަރީގެ ފަރާތުން އުފައްދާ ޖަދަލަކީ، ދެ ފަރާތް ދެމެދު ވެފައިވާ އެއްބަސްވުމެއްގެ ދަށުން އެއް ފަރާތަކުން ލިބިގެންވާ ހައްޤެއް ބޭނުންކުރުމަކީ، ނުވަތަ އެ ހައްޤު ބޭނުންކުރި ޝަރީޢަތުގެ މަރުޙަލާ ހިނގަމުންދާ ހާލަތެއްގައިކަމަށްވިޔަސް، އެ މާއްދާ އުފަދަ ހާލަތެއްގައި ތަޞްޙީޙުނުކުރެވޭނެކަމަށެވެ.

43. މި މައްސަލައިގައި ފާޅުވާ އެއް ޙަޤީޤަތަކީ، ދަޢުވާ ހުށަހެޅުނުއިރު، އަދި ދަޢުވާއާ ގުޅޭ ލިޔެކިޔުންތަކަށް ރައްދުދެއްވުނުއިރު، އަދި ދަޢުވާ ފޯމާ ޙަވާލުވިކަން އަންގާ ލިޔުން ކޯޓަށް ހުށަހަޅައި އިލްތިބާސްއާމެދު އިބްތިދާއީ ކޯޓުގެ ފަރާތުން ސުވާލު އުފައްދަން ބޭނުންވާކަން ކޯޓަށް އެންގިއިރުވެސް، އެއްބަސްވުން ވުޖޫދުގައި އޮތްކަމެވެ. އަދި އޭގެ ފަހުން އިބްތިދާއީ ކޯޓުގެ ފަރާތުން އެއްބަސްވުން ބާޠިލުކުރެއްވުމުގެ ނޯޓިސް ފޮނުއްވައި، އެ އެއްބަސްވުމަކީ ވުޖޫދުގައިނެތް އެއްބަސްވުމެއްކަމަށް ބުނެ، ކޯޓުގެ އިލްތިބާސްއާމެދު އިބްތިދާއީ ޢަލީ ސުވާލު އުފައްދަވާފައިވާކަމެވެ.

44. އިސްތިއުނާފުކުރައްވައިވާ ނިންމުން ނިންމާފައިވާ ހިނދުގައި، ފެންނަން ހުރި ބަޔާންތަކަށް ބަލާއިރު، ފާޅުވަނީ މުޙައްމަދު ޢަލީ ސިވިލް ކޯޓަށް މި ދަޢުވާ ހުށަހެޅި ފަހުން، އިބްތިދާއީ އާއި މުޙައްމަދު ޢަލީއާ ދެމެދު ވެފައިވާ އެއްބަސްވުމާއި އެއްގޮތަށް މުޙައްމަދު ޢަލީ ޢަމަލުނުކުރާކަމަށް ބުނެ އެ އެއްބަސްވުން އިބްތިދާއީ ކޯޓުން ބާޠިލުކުރައްވާފައިވާކަމެވެ. އަދި އެއްބަސްވުން ބާޠިލުކުރާކަން އަންގާ ފޮނުއްވާފައިވާ ލިޔުމަށް[13] ބަލާއިރު، އެއްބަސްވުން ބާޠިލުކުރައްވާފައިވަނީ އެއްބަސްވުމުގައިވާ މާއްދާއަކާ ޚިލާފުވާކަމަށް. އެއްބަސްވުމުގެ ދަށުން އެހެން އޮތް ޒިންމާތަކެއް ނުވަތަ އެއްބަސްވުމުގެ ދަށުން ދޭންޖެހޭ ފައިސާއެއް ފިޔަވައި ބާރުތަކާއި، ވާސިލްވުމުގެ ސުވާލު ވެސް މަޙްކަމުގައި، ވާކަން މައްސަލައިގައި ބެލެވުމުން، އެ ފުރަތަމަ ނުވަތަ ފުރިހަމަކުރުމަށް ޒިންމާއެއް ނުވަތަ ޙައްޤުތައް އިޖުރާއަތު ތަންފީޛު ނުވަތަ ފުރިހަމަކުރުމަށް ކަމުގައި ބެލެވިދާނެކަމެއް ނެތްކަމެވެ.

45. ދެ ފަރާތް ދެމެދު ވެފައިވާ އެއްބަސްވުމެއްގެ ޝަރުޠުތަކުގެ ތެރެއިން އެއް ފަރާތަކުން ކުރަންޖެހޭ މައްސަލަ ބިނާކޮށް، އެކަމުގައި އިޖުރާއަތު ނަހަމަގޮތުގައި ބާޠިލުކުރައްވާފައިވާގޮތް، ނުވަތަ ހަސްތަކްގެ މަސައްކަތް ކުރިއަށް އަންނަނީ ފަރާތްތަކުން އިޖުރާއަތު ތަންފީޛުކުރައްވާފައިވާގޮތް ބަލަހައްޓާ ނުވަތަ ސަރުކާރު އުފައްދަވާނަމަ، އެކަމާ ގުޅޭ ބަޔާން ބަލަހައްޓާކަމުގެ ފުރުޞަތު ދިނުމުގެ ކުރިން، އަދި ހާލަތާކަށް މަޢުލޫމާތު ދިނުމަށް

---

[13] އިބްތިދާއީ ކޯޓުގެ ފަރާތުން މުޙައްމަދު ޢަލީއަށް 23 ޖުލައި 2023 ގައި ފޮނުއްވާފައިވާ ސިޓީ

ޤާނޫނުގެ 37 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ) ތަޢުބީރުކުރާ ބާވަތުގައި، އެ މާއްދާ ތަޢުބީރުކުރުމުގެ ބާވަތުގައި ވުޖޫދުގައިވޭތޯ ބެލުމަށްޓަކައި، އެކަމާގުޅޭ ގޮތުން ބަސް ބުނުމުގެ ދޮރު ހުޅުވާނުލައި، އަދި އެކަން ތަޙުޤީޤުކުރުމުގެ ފުރުޞަތުދީފައިނުވުމަކީ، ޝަރީޢަތުގެ މަރުޙަލާގައި އެއް ޠަރަފަށް އަނެއް ޠަރަފުގެ މަސްލަޙަތަށް އުނިކަން ލިބިފައިވާކަން ކަނޑައެޅިފައިވާކަމަށް ނުދެކެމެވެ.

46. ތުދެކެވެ. މައްސަލައިގެ ޝަރީޢަތުގެ މަރުޙަލާ ކުރިއަށްދިޔައިރު، ޖިނާއީ ކުށްތަކާއި ގުޅޭ މަސައްކަތްކުރުމުގެ މަސްއޫލިއްޔަތު ހަވާލުވުމުގެ މައްސަލަތަކާއި އުފެދިދާނެ، ހަވާލުވިއިރު މަޢުލޫމާތު އުނިކަމާ އަންނަ ފަދަ އިޖްރާއާތު (ބަދަލު، ފިލުވުން ނުވަތަ އިޖްރާއާތު ފަސްކުރުން) ކުރުމަށް ޢަމަލު މަދު ބަޔާންކުރަނީ ޤާނޫނުގެ ނަމަވެސް. އެފަދަ ކަމެއް ކުރިމަތިވެއްޖެނަމަ، އެއީ ޝަރީޢަތުގެ ނިޔާވަތް ނަހަމަކަމެއްގައި ބަރުލުކުރާ އިޖްތިހާދުގެ ކަމެއް ކަމުގައި، ޖިނާއީ އިޖްރާއާތުގެ ގަވާއިދު ބަރުޙަރުމުކޮށް. އެހެންކަމުން، ޝަރީޢަތުގެ މަރުޙަލާ ކުރިއަށްގެންދިޔުން، ހުށަހަޅާ ފަރާތަށް ފިޔަވަޅުއެޅުމުގެ ސަބަބުން އަންނަ ހުށަހަޅުމުގެ މަޢުލޫމާތު ބަލައިގަތުމަށް ދުވަސް ކަނޑައެޅުމަށް ސާބިތު ވިޔަސް، ޖިނާއީ އިޖްރާއާތުގެ ޤާނޫނުގެ 37 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ) ތަޢުބީރުކުރުމުގެ ކުރިން، އެފަދަ ފިޔަވަޅުތައް އަޅާފައިވާ ޤާނޫނު ހުށަހަޅާނޭ ގޮތުގެ މަތިން ނުވަތަ އިސްތިސްނާއާ ދެކޭ ޙާކިމުން ބަލައިގަންނަވާނެ، އަދި އިސްތިސްނާގެ ވަޒަނާއި ޖިނާއީ އިޖްރާއާތުގެ ޤާނޫނާއި މުޠާބިޤު ކުރެވިދާނެ ތަފާސްހިސާބު ހޯދުމަށް ބަރާބަރު ގޮތުގެ މަތިން ނިންމުމަކީ ޙާކިމުން ދެކެމެވެ. ހަމައެހެން ތަފާސްހިސާބު ނިމިދިޔައީ ކަމުގައި ވިޔަސް، އެކަމާ ދޭތެރޭ ޤާނޫނުގެ ތަޢުބީރުކުރުމުގެ ބާރު ދީފައިވާނެ ކަމަށް ދެކެމެވެ.

47. ނިކަންކަން މި ގޮތަށް ތަޢުބީރުކުރާއިރު، އިސްތިސްނާގެ ބާރުތަކުގެ ޤާނޫނީ އިސްތިސްނާއާ އެއްގޮތަށް މިފަދަ އިޖްރާއާތު ހިނގަމުންދާ ސަބަބުން، އިސްތިސްނާގެ ތަރުޖަމާ އިސްތިސްނާގެ ބާރުލިބިދޭ ބަދަލު އިސްތިޙުސާނު އިޖްރާއާތު ބަލަހައްޓަވާ އިސްތިޙުސާނު އިޖުރާ ބަޔާނުކޮށް ބަރަ ގޮތަކުން، އެކަމާގުޅުން ބަޔާންކުރުމުގެ ދުވަސް ދިނުމަށްޓަކައި، އިސްތިސްނާގެ ބާރު ބިނާކުރެވިފައިވާ ބައި އިސްތިޙުސާނު އިޖުރާ ވަކިވަކި ޙާލަތު ބަލައިގަތުމަށް ކުރިން ޖިނާއީ އިޖްރާއާތުގެ ޤާނޫނުގެ 37 ވަނަ

މާއްދާގެ (ރ) އާ ޚިލާފުވާނެކަމަށް ސިވިލް ކޯޓުން ނިންމުމުގައި، މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 37 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ) ގެ ބާރަކަށް ތަޠުބީޤުކުރުމުގައި ހަރަކާތްތަކުގައި ނުދެކެމެވެ.

48. އެހެނަސް، އެއްބަސްވުން ބާޠިލުވެފައިވާކަމަށް އިއުތިރާޟު އަރުވާ ފަރާތުން ހުށަހެޅި އިއުތިރާޟުގައި ދެކިގެން، މައްސަލަ ކޯޓުގައި ނުބަލާ ބާޠިލުކުރުމުގެ އަމުރުކުރުމަށް ކަނޑައެޅިފައިވާގޮތުން ނިންމި ނިންމުމުގައި ޤާނޫނީ ހުރަހެއް އޮތްކަމަކަށް ނުދެކެމެވެ. އެހެނީ، އެކަމުގެ މައްޗަށް އިޖުރާއީ ނަޒަރަކުން ބަލައި، ދެ ފަރާތް ދެމެދު ވެވިފައިވާ އެއްބަސްވުމަކީ މައްސަލަ ހުށަހެޅިއިރު ވުޖޫދުގައި އޮތް އެއްބަސްވުމުގައިވާތީއާއި، އެ ނުކުތާއާ ގުޅޭ ގޮތުން މައްސަލައިގެ ބަދަލުކަމުގެ ފުރުޞަތު އޮތީއެވެ. އަދި ހަމައެއާއެކު، ސިވިލް ކޯޓަށް މުރާފަޢާއަށް އަރުވާ ފަރާތުން ހުށަހެޅި ދައުވާގައި އެދިފައިވާ ފުރުޞަތާއި، އެއްބަސްވުން ބާޠިލުވެފައިވާތީ، ނަގައިދިނުން ފުރިހަމަކޮށް ބޭނުން އިއުތިރާޟުގައި ބާޠިލުކުރުމަށް އެދިފައިވާ ފުރުޞަތު ބަލަހައްޓާ، އެކަން މައްސަލައިގައި ބެލުމެއްނެތި، ހަމައެކަނި އިޖުރާއީ ނަޒަރަކުން ބަލައި ގޮތެއް ނިންމިދާނެ ފަދަ ބަހުސްކުރެވިފައިވާ ނުދެކެމެވެ.

49. އެއްބަސްވުން ބާޠިލުކުރުމަށް ޢަދުލުއިންޞާފާ ނިސްބަތްވާ ފިޔަވަޅެއް ނޫންކަމަށް ބަލައި، އެ ފިޔަވަޅު ބާޠިލުކުރުމަށްވެސް މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 37 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ) ގެ ދަށުން ޝަރީޢަތަށް ކުރިއަށްގެންދިއުމުގެ ނިންމުމުގައި މި އިސްތިއުނާފު ނުކުތާގައި އިއުތިރާޟު އަރުވާ ފަރާތުން ބަލައިލިއިރުވެސް، މި މައްސަލައިގައި ދަޢުވާގެ ދެމެދު ވެވިފައިވާ އެއްބަސްވުން ބާޠިލުކޮށް އަދި ޤަރާރުން ބާޠިލުކުރިކަމުގެ ކޯޓުން ގޮތެއް ކަނޑައަޅާފައިވާތީ ޝަރީޢަތުން ސާބިތުކުރުމުން، އެއާއެކު ކޯޓުން ގޮތެއް ކަނޑައަޅައިދިނުމަށް އިސްތިއުނާފު ބަލާ ކޯޓުން ބޭނުންވެއެވެ. އިޤުތިބާސްކުރުން ނިންމާފައިވާ ނިންމުމަކުން ބަދަލުކުރުމުން، އެއްބަސްވުން ބާޠިލުކުރުމާގުޅޭ ގޮތުން ނިންމުމެއް ނިންމާފައިވާކަން ފެނެއްނުވާތީ، އަދި މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 37 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ) ގެ

ދަޢުވާ އެކަން ބާޠިލުކުރައްވާކަށްވެސް ފެންނަންނެތްކަމުން، މި ބާބުގައި ހުށަހެޅި އޮތް ބަހުސްއެއްކަމަށް ބަލަންޖެހެއެވެ.

އިބްތިދާއީ ޢަލީގެ ފަރާތުން ކޯޓުގެ އިސްތިއުނާފުކުރި ވަގުތު، ވަކީލަކާއި އަމަލުކުރަމުންދާ އަދުލު ގުޅޭގޮތުން ހުރަހެއް ނުކުރާގޮތައި، އެކަމީ މައްސަލައިގެ ގޮތުން ބެލުމަކީ ބޭރު ހުކުމެއްނޫންކަމަށް ނިންމާފައިވާ ކޯޓުތަކުގެ ޤަވާޢިދުގެ 20 ވަނަ މާއްދާ ހިމެނޭކަމާއި، އަދި އެ ހުކުމެއްގެމާއި ގެނެސް މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 47 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) އާއި، 54 ވަނަ މާއްދާއާއި ކޯޓުތަކުގެ ޤަވާޢިދުގެ 18 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ތަޢާރުފުކުރެވިފައިވާ ރަނގަޅުކޮށްދިނުމުގެ ބޭނާ ބޭނުން

50. މި ނުކުތާ ބަލާއިރު، ދެ ފަރާތުގެ ދަށުން ވެފައިވާ އެއްބަސްވުމުގެ 04.7 ވަނަ މާއްދާއާ ޚިލާފަށް، އިބްތިދާއީ ކޯޓުގެ ފަރާތުން ހުކުމްކޮށްފައިވާ އިޖްރާއާތުގެ މައްސަލަތަކެވެ.

51. މި އިސްތިއުނާފާއި ގުޅޭގޮތުން ސިވިލް ކޯޓުން ނިންމާފައިވާ ނިންމުމަކީ، މި އިސްތިއުނާފުގައި އިބްތިދާއީ ކޯޓުގެ ފަރާތުން ޤާނޫނާ ޚިލާފު ކަމެއް، ކޯޓުގެ އިޖުރާއީ ޤާނޫނު ސަރަޙައްދުގެ އުސޫލުތަކާ މި ގުޅުމާގައި ވާނަހާނަ ތުހުމަތު ގޮތުގައި ނުވަތަ ސަރީޢު ނިންމުމެއް އެކަން މާނަކުރެވިކަމެއް އިބްތިދާއީ ކޯޓުގެ ފަރާތުން ބޭނުންކުރައްވާފައިވާ، އިޖުރާއީ ނުކުތާ (procedural law) އާ ޚިލާފުވާކަމެއް ކަމުގައި ބެލެވެން ނެތް، މަސްއޫލިއްޔަތު ބެހިފައިވާކަމެއް ކަމުގައެވެ.

52. މި ނިންމުން ކޯޓުތަކުގެ ޤަވާޢިދުގެ 20 ވަނަ މާއްދާއާ ޚިލާފުވާކަމަށް މި އިސްތިއުނާފުގައި އިބްތިދާއީ ކޯޓުގެ ފަރާތުން ބުނެއެވެ. ކޯޓުތަކުގެ ޤަވާޢިދުގެ 20 ވަނަ މާއްދާގައިވެސް، ކޯޓުތަކުގައި ބަޔާންކުރެވިފައިވާ މަސްއޫލިއްޔަތުތަކުގެ ތަފާސީލު ބަޔާންކޮށްފައިވާނެ، އެ ކޯޓުތަކުގެ ދަށުގައިވާ ސަރަޙައްދުތަކުގެ އެއްވެސް ގޮތެއް މަޤާމްތަކަށް، މިހާ ޒިންމާދާރުވެރިކަމަކީ އެކަމުގައިވެސް، އެކޯޓުތަކުގެ

އަނެއް ބައިވެރިޔާ، އޭނާގެ މައްޗަށް ލާޒިމުވާ ކަމަކަށް ދުލެއްދީރިނަމައެވެ. ނުވަތަ އޭނާ ކޮންމެވެސް އެހެން ގޮތަކަށް ޢަމަލުކުރަން އެއްބަސްވެއްޖެނަމަ ކަމުގައެވެ.

53. މިކަން ފާހަގަކޮށް އިބްރާހީމް ޢަލީގެ ފަރާތުން އިސްތިއުނާފުގައި ބުނެފައިވަނީ ދެ ފަރާތް ދެމެދު އެއްބަސްވުމުގައި ސާފުކޮށްދީފައި ދެ ފަރާތުން އެއްބަސްވި ގޮތަކީ ދެ ފަރާތުގެ ދެމެދުގައި ހުސްވުމާއި އުފެދުން ކަމުގައިވިޔަސް ފައިސާ ހޯދުމަށް ދައުވާކުރުން ފިޔަވައި އިތުރު ދައުވާއެއް އުފުލުމުގެ މައްޗަށް ނުކުތުނުކަމުގައެވެ. އެހެންކަމުން، specific performance ގެ އަމުރަކަށް ނެރެވޭނެކަމަށް ދެ ފަރާތުން އެއްބަސްވެފައިވިނަމަވެސް، އެކަމަކު މިސާލެއްގެ ގޮތުން މައްސަލަ ބެލުމުން އޮތް ހުކުމެއް ދޫކޮށްލަދިނުމަކީ ނިންމާފައިވާ ކޮންޓްރެކްޓްގެ ޤާނޫނުގެ 20 ވަނަ މާއްދާއާ ޚިލާފުކަމުގައެވެ.

54. ކޯޓުގެ އިޚްތިޔާރާއިމެދު ސުވާލު އުފެއްދި 02 (ދޭއް) ބާރަކަށްއުފާވާކަން މަދަނީ އިޖުރާއާތުގެ ޤާނޫނުގެ 20 ވަނަ މާއްދާއާއި، މި ޤާނޫނުގެ 110 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އިން އެނގެއެވެ. އެއީ،

54.1. ދައުވާއާމެދު ގޮތެއް ނިންމުމުގެ އިޚްތިޔާރު އެ ކޯޓަށް ލިބިގެންވާކަން ފެނުމާއި،

54.2. އާންމު އުސޫލުން ކޯޓަށް މައްސަލަ ބެލުމުގެ އިޚްތިޔާރު ލިބިފައިވިނަމަވެސް، މައްސަލައިގައި ގުޅިފައިވާ ފަރާތުން މައްސަލަ ބެލުމުގެ އިޚްތިޔާރު ލިބިގެންވާކަން ފެނުމެވެ.

55. މި މައްސަލައަށް ބަލާއިރު، މިއީ ދައުވާއާމެދު ގޮތެއް ނިންމުމުގެ އިޚްތިޔާރު ކޯޓަށް ލިބިދީފައިވާކަމަށް ބުނެ ކޮށްފައިވާ އިޢުތިރާޟުކޮށްފައެއްނުވެއެވެ. މިއީ މައްސަލަ ބެލުމުގެ އިޚްތިޔާރު ނުވަތަ ދައުވާއާމެދު ގޮތެއް ނިންމުމުގެ އިޚްތިޔާރު އެ ކޯޓަށް ލިބިދީފައިވާކަން، ގުޅިފައިވާ ބާރުތަކުގެ ސަރަޙައްދުން އެ ކޯޓުން މައްސަލަ ބަލައިގަންނަވާށް ބާރަކެއް ވެފައިވާކަމަކަށް ގުޅިގެން

އިބްރާހީމް ޢަލީގެ ފަރާތުން ކޯޓުގެ އިޙްތިޖާޖްއާމެދު ސުވާލު އުފައްދައި ހުށަހަޅާފައިވާ އިޢުތިރާޟެއްކަން އެނގެއެވެ.

56. މިފަދަ އިޢުތިރާޟުތައް ހުށަހެޅޭނީ މަރުޙަލާއަކީ، މައްސަލަ މައުޟޫޢީގޮތުން ބެލުމުގެ ކުރިން، އަދި މައްސަލައިގެ މައުޟޫޢީގައި ވާހަކަދައްކައި ބަހުސްކުރުމުގެ ކުރިން، އިޖްރާއީ ނުކުތާތަކުން އިޢުތިރާޟުގައި ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުންތަކުގެ މައްޗަށް ގޮތެއް ކަނޑައަޅަންޖެހޭ މަރުޙަލާއަކަށެވެ. މި މަރުޙަލާގައި ގޮތެއް ކަނޑައަޅަންޖެހެނީ އިޢުތިރާޟު ގުޅިގެން ދެ ފަރާތުން ހުށަހެޅުންތަކުގެ މައްޗަށް މައްސަލައިގެ މައުޟޫޢީގައި ބަހުސްކުރުމުގެ ކުރިންކަމުގައިވާތީ، މި މަރުޙަލާގައި ދެ ފަރާތުން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުންތަކާއި ގުޅޭ ގޮތުން ޝަރީޢަތުން ބަޔާން މިންގަނޑަކީ އިޖްރާއީ ނަޒަރަކުން އެ ހިނދު ފެންނަން ހުރި ކަންކަމުގެ މައްސަލަ ބަލައިގަންނަންފެށުމުގެ [illegible] ނުވާތީ ނިންމީއެވެ.

57. މިކަމުގެ ޤާނޫނީ ބަހުސްގެ ހިމެނޭނަމަ، އެކަން މައްސަލައިގެ މައުޟޫޢީގައި ބަލައި ގޮތެއް ކަނޑައަޅުމުގެ ފުރުޞަތު އޮތުމުން، އިޖްރާއީ ގޮތުން މިކަން ބެލުމުގެ ބަދަލުގައި، މިކަމީ މައްސަލަތަކުގައި ބެލެވޭނެފަދަ ކަމުގައި ސިވިލް ކޯޓުން ކަނޑައަޅާފައިވާ ތަންފީޛުކުރުމުގެ ޤާނޫނުގެ 20 ވަނަ މާއްދާއާ ޚިލާފުކަމުގައި ނުވާކަމެވެ.

58. އިބްރާހީމް ޢަލީގެ ފަރާތުން ކޯޓުގެ އިޙްތިޖާޖްއާމެދު އިޢުތިރާޟެއްކަން، ވަކީލުމަކުން އަމަލުކުރުމުގެ އަދަދު ދެމެހެއްޓުން ހުށަހެޅި ނުކުތާއާއި ގުޅިގެން، ސިވިލް ކަމުގެ ނިންމުމުގައި ދަރަނި އިޖުރާއާތުގެ ޤާނޫނުގެ 47 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) އާއި، 54 ވަނަ މާއްދާއާއި ކޮންޓްރެކްޓުގެ ޤާނޫނުގެ 18 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) [illegible] އިބްރާހީމް ޢަލީގެ ފަރާތުން ބުނެއެވެ.

59. މިއާ ގުޅިގެން ސިވިލް ކޯޓުން ފުރަގަސްކޮށްފައިވާ ކަންކަމުން ބަލާއިރު، ޙުކުމުގައި އެއްބަސްވުމެއް ސާފުވާހިނދު، ދަޢުވާގެ މައްސަލައިން ނަމަވެސް، ކޯޓުގެ އިޙްތިޖާޖްއާމެދު ސުވާލު އުފެއްދުމުގެ

މަޝްވަރާގައި، ލުއިވެރިވާ ޙާލަތްތައްގެ ސަބަބުން މައްސަލަ ކޯޓަށް ހުށަހެޅުނުއިރު ކަނޑައެޅިދާނެ ޙާލަތްތަކަށް މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 47 ވަނަ މާއްދާގެ (ޅ) އާއި، މި ޤާނޫނުގެ 54 ވަނަ މާއްދާގެ އިތުރުން، ކޮންޓްރެކްޓުގެ ޤާނޫނުގެ 18 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައި ބަޔާންކުރާ ކަމުގައި ސިވިލް ކޯޓުން ފާހަގަކޮށް، އިބްރާހީމް ޢަލީގެ ފަރާތުން އިސްތިއުނާފުގައި ފާހަގަކުރާ ނުކުތާއަކީ، ކޯޓުގެ އިންޑިޕެންޑެންޓް ސަރވޭޔަރ އެސޯސިއޭޓްގެ މަޝްވަރާގައި ކޯޓުން ނިންމާފައިވާ ނުކުތާ ކަމަށްވާތީ ޝަރުޠު ނުބެލިކަމުގައި އިސްތިއުނާފުގެ ކަންކަމަށްވާތީ އިބްތިދާއީ ޝަރީޢަތުން ބަލައިނުލާ ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ.

60. މި މާއްދާތަކަށް ބަލާއިރު، ސިވިލް ކޯޓުން އިސްވެ ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކަންކަން ފާހަގަކޮށްފައިވަނީ، ވަކިތަކަން އަދަދުތަކުގެ އަމުރާއި ގުޅޭ ދެ ޝަރުތު އިބްތިދާއީ އަދީގެ ފަރާތުން ކުރިން ނުކުތާ ސާފު ގޮތެއް ނެތް ފަރާތް ދޫކޮށް ވަކިކޮށް އަދާކުރުމަށް ކަމުގައިވާތީއެވެ. ބަލާނުލާކުރުމުގެ ޤާނޫނީ ނަތީޖާއަކީ، ކޯޓުގެ އިންޑިޕެންޑެންޓް ސަރވޭޔަރގެ މަޝްވަރާގައި، އެ މައްސަލަ ކޯޓަށް ހުށަހެޅުނު ބަޔާންކުރެވޭ ކަމާއި ފަރާތަށް ހުށަހެޅޭ ދެ ފަރާތުގެ ބަޔާން، ކުރިއަށް ދިޔަ ޝަރީޢަތުގެ މަރުޙަލާގައި ދެ ފަރާތުން ފާހަގަކޮށްފައިވާ ސިވިލް ކޯޓުގެ ނިންމުން ސާބިތުވެއެވެ.

61. މީގެ އިތުރުން، އެ މަޝްވަރާގައި މައްސަލަ ބެލުމަށް ހުށަހެޅުނު ބަލާނުލާކުރުމުގެ އަމުރަކީ ޝަރީޢަތް އިބްތިދާއީ ފަރާތުން ބަލާފައިވާ ނުކުތާއަކަށް، އެކަން ޤާނޫނަށްވުރެ ދެ ފަރާތުގެ ބަޔާން ސިވިލް ކޯޓުގެ އެ މަޝްވަރާގައި ބަލާފައިވާ ނުކުތާތަކެއް ކަމަށް ފާހަގަކުރެވޭތީ އިބްތިދާއީ ފަރާތުގެ ބަޔާން ނުކުތާތަކެއް، ވަކިތަކަން އަދަދުތަކުގެ އަމުރާއި ގުޅޭ ދެ ޝަރުތު އިބްތިދާއީ އަދީގެ ފަރާތުން ކުރިން ނުކުތާ ގޮތެއް ނެތް ދެ ޝަރުތު ނުކުތާ ނިންމުމުގެ ފުރުޞަތު ދީފައިނުވާކަމަށް ބަލާނުލާކަމަށް ނިންމައިފިއެވެ.

62. މިއީ ޤާއިދު ފާހަގަކުރެވުނުކަމުގައި ދެކެމެވެ. އަދި، އެއްބަސްވުމާއި ޚިލާފަށް ނަގާ ޖަދުވަލްގައި، ކޯޓުގެ އިންޓަރޕްރެޓަރު ސަރވިސް އުސޫލުތަކުގެ މަޖިލީހުގައި، މަދަނީ އިޖުރާއާތުގެ ޤާނޫނުގެ 47 ވަނަ މާއްދާގެ (ދ) ގައިވާ ހާލަތު ފުރިހަމަވާނަމަ، ނުވަތަ މަދަނީ އިޖުރާއާތުގެ ޤާނޫނުގެ 54 ވަނަ މާއްދާގައިވާ ހާލަތު ފުރިހަމަވާނަމަ، ނުވަތަ ކޮންސްޓިޓިއުޝަނުގެ 18 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައިވާ ހާލަތު ފުރިހަމަވާނަމަ، އެ މައްސަލަ ކޯޓުން ނުބެލޭނެކަމަށް ކަނޑައެޅިފައިވާކަން މި މާއްދާތަކުން އެނގެންއޮތެވެ.

63. އިބްރާހީމް ޢަލީ ކުޑަ އިޢުތިރާޟުގައިވާ ބާވަތުގެ ވައްކަން، ބަޔާންކުރަނިވި މާއްދާތައް ތަޙުޤީޤުކުރައިވަނީ، އިބްރާހީމް ޢަލީގެ ފަރާތުން ކުޑަ އިޢުތިރާޟު ގޮތުން ސީދާ ދީ ޖަވާބް ދުވަރު ވެފައިވާ އެއްބަސްވުމާ ކަމުގައިވާތީއެވެ. އެހެންކަމުން، ސިވިލް ކޯޓުން ނިންމުމަށް ވާސިލުވުމުގައި ބަޔާންކުރަނިވި މާއްދާތަކަށް ބަލާފައި، އެ މާއްދާއަށް މި މައްސަލައިގެ ބަޔާންކޮށްފައިވާކަން ތަޙުޤީޤުކުރައިވާ ގޮތުގައި ކޯޓުން ގެންދިޔަ ޢަމަލުތަކަކަށް ނުދެކެމެވެ.

މައްސަލަ ނިންމަން ފެންނަގޮތް

64. ބަޔާންކުރަނިވި ކަންކަމުގެ އަލީގައި، އިބްރާހީމް ޢަލީގެ ފަރާތުން ކޯޓުގެ އިސްތިއުނާފު އިޢުތިރާޟުކުރުން، އެއްބަސްވުން ބޭނުންކުރައިވާކަމަށް ދޮގު ހުށަހެޅި ނުލާމަގައި، މަދަނީ އިޖުރާއާތުގެ ޤާނޫނުގެ 37 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ) ތަރުޖަމާނު ގާނޫނާއި ޢަމަލުކުރަން ކަމުގައި ނުދެކެވިހުރު، ސިވިލް ކޯޓުން މި މާއްދާ ތަރުޖަމާކުރި ކުރުން ބާރުފުރިހަމަކޮށް ކަމުގައި ދެކެމެވެ. އެހެންކަމުން، އެއްބަސްވުން ބާރުފުރިހަމަވާކަމަށް ދޭން އިބްރާހީމް ޢަލީގެ ފަރާތުން ހުށަހެޅި އިސްތިއުނާފުގައި ދެކިގެން، ސިވިލް ކޯޓުގައި މައްސަލަ ނިމުނުން ބާރަކަށް ޢަމަލުކުރަން ކަނޑައަޅުއްވާފައިވަނީ ނިންމުމަކީ ޝަރުޢީ ނުވަތަ ޤާނޫނީ އުސޫލަކާ ޚިލާފު ނިންމުމެއް ކަމުގައި ނުދެކެމެވެ.

65. އިބްރާހީމް އަލީގެ ފަރާތުން ކޯޓުގެ އިޚްތިޞާޞްއާމެދު އިޢުތިރާޟުކޮށް، ވަކިގޮތަކަށް ޢަމަލުކުރުމުގެ އަމުރާ ގުޅޭގޮތުން ހުށަހެޅި ނުކުތާއާ ގުޅޭ ގޮތުން، ސިވިލް ކޯޓުން ނިންމި ނިންމުމަކީ ކޮންޓްރެކްޓާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 20 ވަނަ މާއްދާއާ ޚިލާފު ނިންމުމެއް ކަމުގައި ނުދެކެމެވެ. އަދި އެ ހުށަހެޅުމާއި ގުޅިގެން ނިންމި ނިންމުމަށް ވާޞިލްވުމުގައި ސިވިލް ކޯޓުން މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 47 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) އާއި، 54 ވަނަ މާއްދާއާއި ކޮންޓްރެކްޓާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 18 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ތަޠްބީޤުކޮށްފައިވަނީ ރަނގަޅަށްނޫންކަމުގައި ބެލުމުން ޤާނޫނީ އަސާސެއް އޮތްކަމަކަށް ނުދެކެމެވެ.

66. މިކަންކަމުގެ އަލީގައި، ސިވިލް ކޯޓުގެ 1964-CVC-2023 ނަންބަރު ދަޢުވާއާ ބެލުމުގެ އިޚްތިޞާޞް ސިވިލް ކޯޓަށް ލިބިގެންވާކަމުގައި ކަނޑައަޅައި، އެ ކޯޓުގެ ނަންބަރު 144-B5/IN/2023/01 "ކޯޓުގެ އިޚްތިޞާޞްއާމެދު ނިންމިގޮތް" ބާޠިލުކުރަންޖެހޭ ޝަރުޢީ އަދި ޤާނޫނީ ސަބަބެއް ނެތްކަމަށް ކަނޑައަޅަންޖެހޭކަމުގައި ދެކެމެވެ.

ފަނޑިޔާރު ހުސައިން މަޒީދުގެ ރައުޔު

67. ފަނޑިޔާރު ހުޒައިފާ މުޙައްމަދުގެ ރައުޔާ އަހަރެން ތާއީދުކުރަމެވެ.

ފަނޑިޔާރު ހުސައިން ޝަހީދުގެ ރައުޔު

68. ފަނޑިޔާރު ހުޒައިފާ މުޙައްމަދުގެ ރައުޔާ އަހަރެން ތާއީދުކުރަމެވެ.

އިސްތިއުނާފުކުރުމުގެ އިޖުރާއަތު ބަޔާންކޮށްދިނުން[14]

69. މި ޤަޟިއްޔާ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި ޙުކުމްކުރުމުން، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގައި މި ޤަޟިއްޔާ އިސްތިއުނާފުކުރުމުގެ ޙައްޤު މައްސަލައިގެ ޚަސްމުންނަށް ލިބިގެންވެއެވެ. އާންމު އުޞޫލެއްގެ ގޮތުން[15] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓަށް މައްސަލަ އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް ހުށަހަޅާނީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުން ނިންމުން ނިންމާތާ 30 (ތިރީސް) ދުވަހުގެ ތެރޭގައެވެ.[16] މި މުއްދަތުގެ ތެރޭގައި ޝަރީޢަތް ނިމުނުގޮތުގެ ރިޕޯޓު ހަވާލުކޮށްފައިނުވާނަމަ، އިސްތިއުނާފުކުރުމުގެ މުއްދަތު ގުނަން ފަށާނީ ޝަރީޢަތް ނިމުނުގޮތުގެ ރިޕޯޓު ހަވާލުކުރާ ތާރީޚުން ފެށިގެންނެވެ.[17] އެހެނަސް، ޝަރީޢަތް ނިމުނުގޮތުގެ ރިޕޯޓުގެ ޚުލާޞާއަށް ބިނާކޮށްވެސް އިސްތިއުނާފަށް ހުށަހެޅިދާނެއެވެ.[18]

---

[14] ކޯޓުން މައްސަލައިގެ ޙުކުމްކުރުމަށްފަހު، އެ ޙުކުމް އިސްތިއުނާފުކުރުމުގެ ޙައްޤު ލިބިގެންވާކަމާއި، އިސްތިއުނާފުކުރެވޭނެ ކޯޓާއި، އިސްތިއުނާފުކުރަންޖެހޭ ވަގުތު ޚަސްމުންނަށް ސާފުކޮށްދޭންވާނެކަމާއި، އަދި މިކަން ޝަރީޢަތް ނިމުން ގޮތުގެ ރިޕޯޓުގައި ބަޔާންކޮށްފައި އޮންނަންވާނެކަމުގައި މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 268 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައެވެ.

[15] މިކަމުގައި ދެވޭ އިސްތިސްނާ މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 284 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ) ގައި ބަޔާންކޮށްފައެވެ.

[16] މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 284 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)

[17] މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 284 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ)

[18] މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 284 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ)

ޙުކުމް

ދެންފަހެ، އިސްވެ ބަޔާންކުރެވިދިޔަ ސަބަބުތަކަށް އެފަދައިން ހުކުމުން، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 144-B5/IN/2023/01 (18 ޖުލައި 2023) "ކޯޓުގެ އިންޖަންކްޝަނާމެދު ނިންމިގޮތް" ގައި ގާނޫނު ނަންބަރު 32/2021 (މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ގާނޫނު) ގެ 37 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ތަޢުރީފުކޮށް ކަނޑައަޅާފައިވާ ކަނޑައެޅުން ބާޠިލުކުރުމާއެކު، އދ. ފެންފުށި، [illegible]، އިބްރާހީމް ޢަލީގެ ފަރާތުން ހުށަހަޅާފައިވާ އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާތަކުގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށް ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 1964-CVC-2023 ޤަޟިއްޔާ ބެލުމުގެ އިންޖަންކްޝަން ސިވިލް ކޯޓަށް ލިބިގެންވާކަން ނިންމާފައިވާ ނަންބަރު 144-B5/IN/2023/01 (18 ޖުލައި 2023) ނިންމުން ބާޠިލުކުރަންޖެހޭ ޝަރުޢީ ނުވަތަ ޤާނޫނީ ސަބަބެއް ނެތްކަމަށް ކަނޑައަޅައި، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި މި މައްސަލަ ބެލި ފަނޑިޔާރުންގެ އިއްތިފާޤުން ޙުކުމްކޮށްފީމެވެ.

މިމައްސަލަ ބަލައި ޙުކުމް ކުރީ:

ފަނޑިޔާރު ހުސައިން މަޒީދު

ފަނޑިޔާރު ހުޒައިފާ މުޙައްމަދު
(ރިޔާސަތު)

ފަނޑިޔާރު ހުސައިން ޝަމީމް